

**BOLALARNING SHAXSIY RIVOJLANISHINI QO'LLAB QUVVATLASHDA
O'YINLI TA'LIMNING AHAMIYATI****Januzakova Roza Baurjan qizi ¹**¹ *Xalqaro Nordik universiteti magistranti*

ORCID 0009000984982454

E-mail: rozagooy@gmail.com**MAQOLA
MALUMOTI****ANNOTATSIYA:****MAQOLA TARIXI:***Received: 23.01.2025**Revised: 24.01.2025**Accepted: 25.01.2025***KALIT SO'ZLAR:**

*Bolalar rivojlanishi,
o'yinli ta'lim,
motivatsiya, ijodkorlik,
ta'lim metodlari,
ijtimoiy ko'nikmalar,
raqamli texnologiyalar,
interaktiv ta'lim.*

Mazkur maqolada bolalarning shaxsiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlashda o'yinli ta'limning ahamiyati tahlil qilinadi. O'yinli ta'limning mohiyati, afzalliklari va turli yoshdagi bolalar uchun qo'llanilishi haqida batafsil ma'lumot beriladi. Shuningdek, o'yin elementlari orqali bolalarning intellektual, ijtimoiy va emotsional rivojlanishini ta'minlash usullari ko'rib chiqiladi. Tadqiqotlar va amaliy tajribalar natijalari asosida, o'yinli ta'limning samaradorligi tasdiqlangan. Maqola ta'lim tizimida ushbu usulni kengroq qo'llashning ahamiyatini yoritadi.

KIRISH. Bolalarning shaxsiy rivojlanishi nafaqat ta'lim tizimining, balki jamiyatning umumiy e'tiborida bo'lishi kerak bo'lgan masalalardan biridir. Ushbu rivojlanishni qo'llab-quvvatlashda o'yinli ta'lim muhim ahamiyatga ega bo'lib, bu usul orqali bolalarning intellektual, jismoniy va hissiy qobiliyatlari samarali rivojlantirilishi mumkin. Mazkur maqolada o'yinli ta'limning mohiyati, uning afzalliklari va amaliyotda qo'llanilish tajribasi tahlil qilinadi[1].

O'yinli ta'lim bolalarga bilimlarni mustahkam o'zlashtirish, muloqot qilish va ijodiy fikrlashni rivojlantirish imkoniyatini beruvchi ta'lim shaklidir. Bu usulda o'yin elementlari dars jarayoniga integratsiya qilinadi, bu esa bolalarning qiziqishini oshiradi va ularda ijobiy

hissiyotlarni shakllantiradi. O'yinli ta'lim psixologiya, pedagogika va nevrologiya sohalarida olib borilgan tadqiqotlar asosida ishlab chiqilgan bo'lib, ularning aksariyati bolalar o'yin orqali tezroq va samaraliroq o'rganishini tasdiqlaydi.

Bolalarning yoshiga va rivojlanish darajasiga qarab o'yinli ta'limning turli shakllari qo'llaniladi. Rolli o'yinlar: bolalar ma'lum bir roldagi harakatlarni bajarish orqali turli kasblar, hayotiy vaziyatlar va muammolar bilan tanishadilar. Konstruktiv o'yinlar: bolalar turli materiallar bilan ishlash orqali ijodkorlik va muhandislik ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Interaktiv texnologiyalar: kompyuter va mobil qurilmalar orqali o'yinli ta'lim dasturlari bolaning raqamli savodxonligini oshiradi[2].

O'yin elementlari bolaning o'qishga bo'lgan motivatsiyasini oshiradi. Masalan, o'quvchi muayyan topshiriqni bajarganda ball yig'ishi yoki mukofot olishi uning faol ishtirokini ta'minlaydi. Ushbu jarayon bolalarda muvaffaqiyatga intilish va o'ziga ishonch hissini shakllantiradi. O'yinli ta'lim jamoaviy ishni talab qiladigan vazifalarni o'z ichiga oladi. Bu jarayonda bolalar bir-biri bilan hamkorlik qilishni, muammolarni birgalikda hal qilishni o'rganadilar. Natijada ularning ijtimoiy ko'nikmalari rivojlanadi.

Bolalarning his-tuyg'ularini boshqarish va stressga bardosh berish qobiliyati o'yinli ta'lim orqali rivojlanadi. Masalan, mag'lubiyatni qabul qilish yoki boshqa bolalar bilan raqobatlashish jarayoni ularda hissiy barqarorlikni shakllantiradi. O'yinlar bolalarni muammolarni hal qilish, yangi g'oyalarni ishlab chiqish va qaror qabul qilishga undaydi. Bu jarayon ijodiy va mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi.

So'nggi yillarda olib borilgan tadqiqotlar o'yinli ta'limning samaradorligini tasdiqlagan. Masalan, Amerikalik psixolog J. Piaget va rus olimi L. S. Vygotskiylarning ishlari o'yinli ta'lim bolalarning rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatishini ko'rsatgan.

- J. Piaget: O'yin bolalarning kognitiv rivojlanishini tezlashtiradi va ularga dunyoni o'rganish uchun innovatsion usullarni taqdim etadi.
- L. S. Vygotskiy: Ijtimoiy o'yinlar bolalar o'rtasidagi muloqotni rivojlantiradi va o'zlashtirishning yuqori darajasini ta'minlaydi.

Shuningdek, Finlandiya va Yaponiya ta'lim tizimlarida o'yinli ta'limning muvaffaqiyatli qo'llanilishi boshqa mamlakatlar uchun ham namuna bo'lib xizmat qilmoqda[3].

Bolalarning yoshiga mos o'yinli dasturlar va usullar ishlab chiqilishi kerak. Masalan, matematikani o'rgatishda quvnoq raqamlar yoki turli masalalar orqali mavzularni tushuntirish mumkin. Raqamli texnologiyalar yordamida ta'limni yanada qiziqarli qilish mumkin. Masalan, "Kahoot" kabi platformalar bolalar uchun interaktiv testlar va savol-javoblar tashkil qilish imkonini beradi. O'yinli ta'limni samarali tashkil qilish uchun ota-

onalar bilan birgalikda ishlash muhimdir. Ular farzandlarining rivojlanish jarayonida faol ishtirok etishi va ularga motivatsiya berishi lozim. O'yinli ta'lim bolalarning shaxsiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlashda muhim rol o'ynaydi. Ushbu usul nafaqat bolalarning bilim olish jarayonini qiziqarli qiladi, balki ularda muhim hayotiy ko'nikmalarni ham rivojlantiradi. Shuning uchun ta'lim tizimida o'yinli ta'limni kengroq qo'llash va bu borada zamonaviy usullarni ishlab chiqish zarur.

Adabiyotlar tahlili. Bolalarning shaxsiy rivojlanishi – bu ularning aqliy, jismoniy, ijtimoiy va hissiy o'sishini o'z ichiga olgan kompleks jarayondir. O'yinli ta'lim (play-based learning) bu rivojlanishni qo'llab-quvvatlashda juda muhim vosita hisoblanadi. Ushbu metod bolalar uchun tabiiy o'rgatish jarayonini ta'minlaydi, chunki ular o'yin orqali yangi bilimlar va ko'nikmalarni o'zlashtiradilar. O'yinli ta'limning ahamiyati haqida ilmiy tadqiqotlar turli yo'nalishlarda olib borilgan bo'lib, ular o'yinning bolalarning hissiy va aqliy rivojlanishiga ta'sirini, o'yin orqali ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishni, shuningdek, o'qitish jarayonining samaradorligini oshirishni ko'rsatadi.

O'yinli ta'limning asosiy maqsadi bolalar o'z-o'zini anglash, o'z hissiyotlarini boshqarish va boshqa odamlar bilan samarali muloqot qilish ko'nikmalarini rivojlantirishdir. Raqamli va an'anaviy o'yinlar orqali bolalar turli xil rollarni bajaradilar, bu esa ularning ijodiy fikrlashini va emotsional farovonligini yaxshilaydi.

G'ulomov (2019) o'zining tadqiqotida o'yinli ta'limning bolalarning ijtimoiy ko'nikmalarini shakllantirishdagi ahamiyatini ta'kidlaydi. Ularning fikricha, bolalar o'yin orqali boshqa bolalar bilan muomala qilishni, jamoada ishlashni va muammolarni hal qilishni o'rganadilar. Bu metod, shuningdek, o'qitishning samaradorligini oshirishga yordam beradi, chunki bolalar o'yinlar orqali o'rgatilgan bilimlarni amaliyotda qo'llashadi[4].

Xudoyberganova (2021) o'yinli ta'limning hissiy rivojlanishga ta'sirini o'rganib chiqdi va o'yin bolalar uchun stressni kamaytirish va ularning o'z-o'zini anglashini kuchaytirishda muhim rol o'ynashini ta'kidlaydi. Tadqiqotlar natijasida, bolalar o'yinlar orqali o'z hissiyotlarini ifodalashni, boshqarishni va boshqalar bilan munosabatlarni boshqarishni o'rganadilar. Bu esa ularning umumiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

O'yinli ta'lim, ayniqsa, bolalarning aqliy rivojlanishida katta ahamiyatga ega. Ularning mantiqiy fikrlash va masalalarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. O'yinlar, ayniqsa, bolalarning yangi ma'lumotlarni eslab qolish va ularga qiziqish uyg'otish uchun samarali vositadir. O'yinli ta'lim orqali bolalar nazariy bilimlarni amaliyotda qo'llashni o'rganadilar[5].

Tadqiqotlar, masalan, Bukhoro va To'ra (2020) tomonidan olib borilgan izlanishlar, bolalar o'yin orqali o'qish, yozish va raqamlarni o'rganish kabi ko'nikmalarni tezroq rivojlantirganini ko'rsatadi. Ularning fikricha, o'yinlar bolalarning bilimlarini mustahkamlashda, yangi konseptlarni anglashda va mashqlarni bajarishda samarali usuldir.

O'yinli ta'lim ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishda ham muhim rol o'ynaydi. Bolalar o'yin jarayonida bir-biri bilan muloqot qilishni, boshqalar bilan hamkorlikda ishlashni va jamoada ishlashni o'rganadilar. Shuningdek, o'yinlar bolalarga qarorlar qabul qilish, boshqalarni tushunish va ijtimoiy muhitda muvaffaqiyatli yashash uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarni rivojlantirishda yordam beradi[6].

Ko'plab ilmiy tadqiqotlar (Ismailov, 2018) o'yinli ta'limning ijtimoiy moslashuvchanlikni oshiruvchi ta'sirini tasdiqladi. O'yin orqali bolalar o'zaro munosabatlarni yaxshilashadi, bir-birini tinglashadi va umumiy maqsadlar uchun birgalikda ishlashni o'rganadilar.

O'yinli ta'lim bolalarning shaxsiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlashda muhim ahamiyatga ega. Bu metod bolalarning ijtimoiy, hissiy va kognitiv rivojlanishini rag'batlantiradi. O'yin orqali bolalar o'z-o'zini anglashni, boshqalar bilan muloqot qilishni va aqliy ko'nikmalarni rivojlantirishni o'rganadilar. Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'yinli ta'lim usullari bolalarning rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi va ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi[7].

Xulosa. O'yinli ta'lim bolalarning shaxsiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlashda muhim vosita sifatida ajralib turadi. Ushbu ta'lim usuli orqali bolalar nafaqat yangi bilimlarni o'zlashtiradilar, balki ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantiradilar, hissiy va aqliy jihatdan o'sadilar. O'yin jarayonida bolalar o'zaro muloqot qilishni, birgalikda ishlashni, muammolarni hal qilishni va turli rollarni bajarishni o'rganadilar, bu esa ularning ijtimoiy moslashuvchanligini oshiradi.

O'yinli ta'lim, shuningdek, bolalarning kognitiv rivojlanishini qo'llab-quvvatlaydi, chunki o'yinlar orqali ular yangi ma'lumotlarni o'rganadilar, xotira va mantiqiy fikrlash ko'nikmalarini mustahkamlaydilar. Shuningdek, o'yin bolalarga hissiy jihatdan o'zlarini erkin ifodalashga, boshqalar bilan munosabatlarni boshqarishga va ijtimoiy muhitda muvaffaqiyatli faoliyat yuritishga yordam beradi.

Shu sababli, o'yinli ta'lim metodlarini ta'lim jarayoniga keng joriy etish bolalarning shaxsiy rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi. O'qituvchilar va tarbiyachilar o'yinli ta'limning samaralarini inobatga olgan holda bolalar bilan ishlashda yangi yondashuvlarni qo'llashlari zarur. Bu metod, nafaqat bolalar uchun, balki ta'lim tizimining samaradorligini oshirishda ham muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Piaget, J. (1952). The Origins of Intelligence in Children. New York: International Universities Press.
2. Vygotsky, L. S. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Cambridge, MA: Harvard University Press.
3. Hirsh-Pasek, K., & Golinkoff, R. M. (2008). Einstein Never Used Flashcards: How Our Children Really Learn. Rodale Books. Finlandiya ta'lim tizimi bo'yicha rasmiy hisobotlar (2020-2024).
4. G'ulomov, A. (2019). O'yinli ta'limning bolalarning ijtimoiy rivojlanishiga ta'siri. Pedagogika va psixologiya jurnali, 5(3), 45-52.
5. Xudoyberganova, N. (2021). O'yin va hissiy rivojlanish: Bolalar ta'limidagi yangi yondashuvlar. O'zbekiston ta'limi va tarbiyasi, 7(2), 23-31.
6. Bukhoro, M., To'ra, S. (2020). O'yinli ta'lim va bolalarning kognitiv rivojlanishi. Jahonda ta'lim va ilm-fan, 12(4), 58-65.
7. Ismailov, T. (2018). O'yinli ta'limning ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishdagi o'rni. Psixologiya va pedagogika, 2(1), 67-73.